

A FELNŐTTNEVELÉS PROBLÉMÁI

Szerkesztette: A. V. Darinszkij és Csoma Gyula

A felnőttnevelés problémáival foglalkozó könyv – mint ezt Csoma Gyula az előszóban kiemeli – szovjet és magyar kutatók közös tanulmánykötete, munkakötete. A magyar kiadásal együtt jelent meg Moszkvában a Pedagógika kiadásában.

Mint a könyv címe is jelzi, az egyes tanulmányok a felnőttnevelés, az andragógia széles területéről a problémákat elemzi. Az egyes tanulmányokat végigolvasva, valóban az a benyomásunk, hogy nagyon sok az e területen még megoldatlan feladat. Tehát sok a probléma. Ugyanakkor sok érdekes és újszerű megoldásról is olvashatunk, ami viszont azt mutatja, hogy e területen is fontos intézkedések és előrelépések történének.

Hazánkban a felnőttnevelés kérdéseivel való foglalkozás eléggé lassan bontakozott ki, hogy azután néhány éves kiemelt szerephez jusson. Ez a tanulmánykötet körülbelül e fellendülés tetőpontján jelent meg, nagyon jókor ahhoz, hogy összegezve az eddig elért eredményeket, további célokat jelöljön meg. Ezzel biztosítva azt is, hogy e fontos kultúrpolitikai és közművelődési feladat az elért tetőpont után ne veszítsen fontosságából. A permanens képzés, művelődés fogalma nem egyszer már frázisszerűen nyert felhasználást, nem vált azonban még széles körű társadalmi gyakorlattá.

A tanulmánykötet szovjet és magyar kutatók tanulmányait tartalmazza. E tanulmányok heterogén volta miatt – ami tükrözi a felnőttnevelés bonyolult voltát – nehéz a könyvről egységes ismertetést adni. Legajánlatosabb, ha sorra vesszük az egyes tanulmányokat, és kiemeljük azok lényeges megállapításait, tartalmát.

A kötet szerkesztői a különböző tanulmányokat három fő fejezetbe foglalták:

I. A felnőttnevelés egyetemes problémái;

II. Az iskolai felnőttnevelés problémái;

III. Az iskolán kívüli felnőttnevelés problémái.

E három témakör a felnőttnevelés teljes egészét felöleli. A kötet szerkesztői gondosan ügyeltek arra, hogy a felnőttnevelés egyetlen problémaköre sem hiányozzék a tanulmányok sorából.

A felnőttnevelés egyetemes problémái címet viselő első fő fejezetben kapott helyet A. V. Darinszkij tanulmánya „A permanens képzés a Szovjetunióban”. Bevezető mondata az egész kötet jelentőségét összegezi: „A permanens képzés a modern pedagógia egyik fő kérdése, amelyre mind több figyelmet fordítanak a pedagógiai, pszichológiai és a szociológiai irodalomban.” A szerző rámutat a permanens képzés előtérbe kerülésének különböző tényezőire. Lényeges megállapítást tesz akkor, amikor leszögezi: „A szovjet pedagógiában egyelőre nincs

még általánosan elfogadott meghatározás a permanens képzésre, tisztázódott azonban néhány tétel, amely a lényegének mai felfogását jellemzi.” Ebben a megközelítésben vázolja fel a permanens képzés fogalmába tartozó legfontosabb elemeket. A továbbiakban a permanens képzés egész rendszerét vizsgálat alá veszi. Alaptételként ismét egy nagyon fontos elvet ír le: „A permanens képzés koncepciójának fő tételei a közoktatást érintő szovjet törvényhozásban is tükröződnek.” A permanens képzés rendszerének ismertetése után e képzési forma aktuális, megoldatlan problémáiról szól. Többek között megemlíti az általánosan képző iskola és az iskola utáni felnőttoktatás kapcsolatának és egymásra hatásának kérdését. Problémaként említi meg azt is, hogy kidolgozatlan még az életkorhoz igazodó permanens képzés, különösen az idősebb korúak, a nyugdíjasok esetében. Fontosnak tarthatjuk a tokiói felnőttoktatási konferencia ajánlásai között található megállapítást: „Az andragógia területén folytatott kutatások kapjanak helyet a pedagógusképzés valamennyi tantervében... , valamint az oktatás területén foglalkoztatott más személyek képzésében is.”

A következő tanulmány szerzője J. N. Kuljutkin, aki „A felnőttoktatás mint lélektani-pedagógia kérdés” című munkájával szerepel. A felnőtttség fogalmának elemzése után elvégzi a szerző a felnőttkor periodizálását, és vizsgálja azokat a sajátos tényezőket (mint például a felnőttké élettapasztalatát), amelyek sajátosan formálják a permanens képzés tartalmát, módszerét.

G. Sz. Szuhobszkaja „Milyen céllal veszik igénybe a felnőttek a különböző információforrásokat” címmel ismerteti felmérésének eredményét. Könnyen áttekinthető táblázatokba foglalja a statisztikai összegezést, és von le következtetéseket. A probléma ilyen megközelítése rendkívül izgalmas és tanulságos.

Durkó Máttyás tanulmánya „A permanens nevelés rendszere Magyarországon” címen olvasható. Munkájának értékes része a bonyolult rendszernek kördiagrammos ábrázolása, amely a permanens képzés-művelődés viszonyrendszerének integráltságát jelenti. Ugyancsak hasznosak azoknak az alapelveknek megfogalmazása, amelyek a permanens képzésnél feltétlenül figyelembe veendőek.

Baloghné Trócsányi Berta tanulmánya „Az iskolai felnőttnevelés helye és szerepe a permanens képzés rendszerében” címet viseli. A szerző a nemzetközi kongresszusok, konferenciák tükrében mutatja be a magyarországi helyzetet és ad reális, – sokszor aggasztó – képet a permanens képzés e területének hazai helyzetéről és alakulásáról.

Lux Alfréd „A távoktatás koncepciója és didaktikai hipotézise” címmel a hazánkban leggye elterjedt, de sem szervezeteiben, sem tartalmában eddig még kellően ki nem dolgozott permanens képzési formát tárgyalja. Tanulmányának elméleti megállapításai ismét figyelmeztetnek arra, hogy a jelenlegi helyzetet a didaktikai elvek fokozottabb érvényesítésével kell tökéletesíteni.

A második fő fejezetet (Az iskolai felnőttnevelés problémái) Sz. G. Verslovskij „A felnőttek általános képzésének ösztönzése a Szovjetunióban” című tanulmánya vezeti be. Részletes ismertetést olvashatunk azokról a „szükséges” és „elegendő” ösztönzési formákról, amelyeket a Szovjetunióban alkalmaznak a tanulási szükséglet és vágy kielégítése érdekében.

Tonkonogaja E. P. tanulmányában „Az oktatási folyamat sajátosságai az esti iskolában” sorra veszi az oktatási folyamat egyes lépéseit, és azt vizsgálja, hogy ezek milyen sajátos formában nyerhetnek felhasználást az esti iskolák munkájában. Döntő elemnek tekinti az oktatási folyamatban részt vevőkkel összefüggésben levő szubjektív tényezőket, mint például a felfogás vagy az életterv.

O. F. Fjodorova „A dolgozó fiatalság szakmai és általános képzésének kölcsönös kapcsolatáról” ír. E probléma nálunk is nagyon fontos vizsgálódási területet jelent, s így e tanulmány különös figyelmet érdemel. A szerző legalapvetőbb feladatnak tekinti, hogy e területen állandóan figyelemmel kell kísérni a termelés tudományos-technikai bázisának a technikai haladással összefüggő megváltozását, valamint az általános képzés, tartalmi modernizálódását. Úgy gondolom, hogy ez a legfontosabb feladat a permanens képzés e lényeges területén.

Csoma Gyula „A művelődési anyag tartalmi és szerkezeti korszerűsítésének irányai az iskolai felnőttoktatásban” címmel közöl tanulmányt. Rövid áttekintést ad dolgozata elején a dolgozók iskoláinak eddig megtett útjáról, problématorrétéről. Nagyon helyesen húzza alá, hogy a dolgozók iskoláiban folyó oktatás tartalmi anyagának kiválasztása és elrendezése döntő mértékben függ a korábbi iskolai tanulmányok eredményétől, tartalmától. Részletesen vizsgálja a dolgozók iskoláiban oktatóandó ismeretek három rétegét: a kötelező tantárgyak, a kiegészítő fakultatív tantárgyak és önálló fakultatív tantárgyak körét. E három körön belül differenciálja a művelődés anyagát törzsanyagra, kiegészítő tananyagra és tájékoztató ismeretekre. A tananyagnak ilyen csoportosítása lényeges változást jelent a dolgozók iskoláiban folyó oktatásra. Függeléként közli a szerző a 1981-től életbelépő dolgozók gimnáziumának óratervét.

Daly Lenke „Az oktatási formák szerepe és a tanulás irányításának metodikai problémái a dolgozók iskolájában” című tanulmányában azokat a metodikai problémákat vizsgálja, amelyek

eredményesebbé tehetik az ebben az iskolatípusban folyó oktatást. A tanulmány értéke az, hogy a módszertani kérdéseket nagyon differenciáltan és sokféle összefüggésben tárja az olvasó elé.

Tánczos Gábor „A középiskolai felnőttoktatás társadalmi szerepének kutatásához” című tanulmánya a statisztika segítségével mutatja be a permanens képzéssel összefüggő fejlődési tendenciákat. Így többek között táblázatot találunk a dolgozók középiskolájába járó tanulók adatairól 1970 és 1974 között; az első évfolyamra beiratkozottak iskolai pályafutásáról a 4 tanév alatt; az évismétlések és évkihagyások alakulásáról; a dolgozók gimnáziumába járók előző iskolatípusáról stb. E statisztikai adatokból érdekes képet alakíthatunk ki a permanens képzés e területén való alakulásáról.

A harmadik fő fejezet (Az iskolán kívüli felnőttnevelés problémái) első tanulmányát A. V. Darinszkij írta „Népi egyetemek a Szovjetunióban” címmel. Tisztázza a népi egyetemek feladatát a szovjet közoktatásban. A szerző mellett még többen világítják meg más-más aspektusból a népi egyetemekkel kapcsolatos eredményeket, problémákat, feladatokat. A három szerző behatóan tárgyalja a népi egyetemek hallgatóinak szociológiai helyzetét, összetételét; a népi egyetemeken folyó oktatómunka pedagógiai-pszichológiai problémáit.

A fejezet záró tanulmánya Soós Pál-Szabó László „A Korunk Valósága mozgalom”. A két szerző – ismét társszerzőkkel együtt (Durkó Mátyás, Rubozsky Kálmán; Köpf László, Boros Sándor) gondos bemutatását végzi el az 1969-ben Hajdú-Bihar megyében megindított munkásművelődési tömegmozgalomnak. Erre anélkül inkább is utalni kell, mivel a közvélemény előtt – azt hiszem – nem vált nagyon ismertté ez a mozgalom, és így követésre sem található országos méretekben. A mozgalom megszervezésétől kezdve a szervezeti problémákat érintve olvashatunk a tartalmi, metodikai kérdésekről. Durkó Mátyás, a tanulmány végén összegzi a mozgalom tapasztalatait és hiányosságait. Érdekes és tanulságos olvasást jelent e tanulmánnyal való foglalkozás, mivel felhívja a figyelmet arra, hogy milyen széles körben lehet több érdekelt intézményt, szervezet cselekvésre készíteni egy nemes és hasznos ügy érdekében.

A tanulmányokat elolvastva ismételten kiemelhetjük azt, hogy a szerzteázó permanens képzés, nevelés milyen sok megoldatlan problémával küzd még éppen szerzteázó volta miatt. A könyv egésze inkább a további feladatokra mozgósít, semmint az elért eredményeket veszi számba.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.

Dr. Bereczki Sándor